

strateginen **TUTKIMUS**

**Demokraattisen
osallistumisen esteiden
ylittäminen yhdessä
marginalisoitujen ja
vähemmistöryhmien kanssa
(OBaMa)**

Tilannekuvaraportti 2025

SUOMEN AKATEMIA

1. Tiivistelmä

DEMOC-ohjelman OBaMa-hanke keskittyy demokraattisen osallistumisen eriarvoisuuden vähentämiseen Suomessa. Hanke tutkii osallistumisen esteitä erityisesti eri marginalisoitujen ja vähemmistöryhmien näkökulmasta yhdessä näiden ryhmien kanssa. OBaMa pyrkii kehittämään osallistumista tukevia ratkaisuja yhdessä näiden ryhmien kanssa, korostaen osallisuuden ja kuulumisen kokemuksen merkitystä demokratian toteutumisessa. Hanke hyödyntää kanssatutkimusta ja yhteiskehittämistä, ja sen tavoitteena on moniäänisempi ja inklusiivisempi demokratia.

OBaMa osallistuu aktiivisesti tieteelliseen keskusteluun osallisuuden ja osallistumisen yhteyksistä sekä edustuksellisesta ja osallistuvasta demokratiasta. Se tuo yhteen eri tieteenaloja ja toimii tiiviissä yhteistyössä muiden DEMOC-ohjelman hankkeiden kanssa omien ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Hankkeen kaikkeen tutkimus- ja vuorovaikutustoimintaan sisään rakennettu vaikuttavuus perustuu laajaan vuorovaikutukseen sidosryhmien kanssa, mukaan lukien viranomaiset, järjestöt ja kansalaisyhteiskunnan toimijat. OBaMa tuottaa konkreettisia menetelmiä ja suosituksia, joiden avulla voidaan tukea heikommassa asemassa olevien ryhmien osallistumista ja vahvistaa demokratian inklusiivisuutta Suomessa.

2. Yhteiskunnallinen haaste

Demokratian tulevaisuus (DEMOC) -ohjelma rakentaa monitieteisen tutkimuksen avulla tietopohjaa demokratian nykyisten ja tulevien haasteiden ratkaisemiseksi. Kansalaisten vapauksiin ja oikeuksiin sekä yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen ja moniarvoisuuteen perustuva demokratia on hyvinvointi- ja oikeusvaltion perusta, mutta ratkaisuja vaativat globaalit kriisit kuitenkin haastavat demokratiaa. Esimerkiksi osallistumisaktiivisuuden ja osallisuuden epätasainen jakautuminen sekä yhteiskunnallinen polarisaatio heikentävät demokraattisia instituutioita ja yhteenkuuluvuutta.

Demokraattisen osallistumisen esteiden ylittäminen yhdessä marginalisoitujen ja vähemmistöryhmien kanssa (OBaMa) -hanke pyrkii erityisesti vastaamaan demokraattisen osallistumisen eriarvoistumista ja osallisuuden epätasaista jakautumista koskevaan haasteeseen tutkimalla demokraattisen osallistumisen esteitä eri yhteiskunnan tasoilla ja kehittämällä uudenlaisia ratkaisuja näitä esteiden ylittämiseksi yhdessä eri marginalisoitujen ja vähemmistöryhmien kanssa.

2.1. Demokraattisen osallistumisen eriarvoisuus yhteiskunnallisena haasteena

Yhteiskunnallinen osallistuminen on demokratian keskeinen peruspilari ja kansalaisten perusoikeus. Demokraattinen osallistuminen ei ole ainoastaan

äänestämistä vaaleissa, vaan sisältää myös osallistumisen monenlaiseen muutokseen pyrkivän kansalaistoimintaan yhteiskunnan eri tasoilla.

Demokratia tarkoittaa yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa sekä yhteiskuntaan että omaan elämäänsä. OBaMassa katsomme, että ihmisiltä ei voida odottaa aktiivista osallistumista yhteisiin asioihin, jos he eivät koe voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä. Kokemus osallisuudesta ja yhteiskunnan jäsenyydestä on keskeistä osallistumiselle.

Siitä huolimatta, että osallistuminen on demokratian ydin, jakautuu se epätasaisesti. Tietyt ryhmät – erityisesti eri marginalisoidut ja vähemmistöryhmät – kohtaavat hyvin monitahoisia demokraattisen osallistumisen esteitä. Osallistumisen epätasainen jakautuminen ja siihen liittyvät esteet lisäävät yhteiskunnallista polarisaatiota, uhkaavat sosiaalista koheesiota ja haastavat demokratian tulevaisuutta.

Osallistumisen eriarvoisuus on keskeinen yhteiskunnallinen haaste, johon OBaMa-hanke pyrkii vastaamaan tutkimalla siihen liittyvää eriarvoisuutta sekä kehittämällä ratkaisuja, jotka purkavat osallistumisen esteitä. Keskitymme osallistumisen esteisiin, joita vammaiset ja rodullistetut ihmiset, saateenkaarivähemmistöt sekä alempien sosiaaliluokkien edustajat ja päihteidenkäyttäjät kokevat niin demokraattisten instituutioiden kuin arkipäiväisen elämänsä piirissä.

2.2. OBaMa-hankkeen yhteiskunnallisena tavoitteena demokraattisen osallistumisen eriarvoisuuden vähentäminen ja inklusiivisempi demokratia

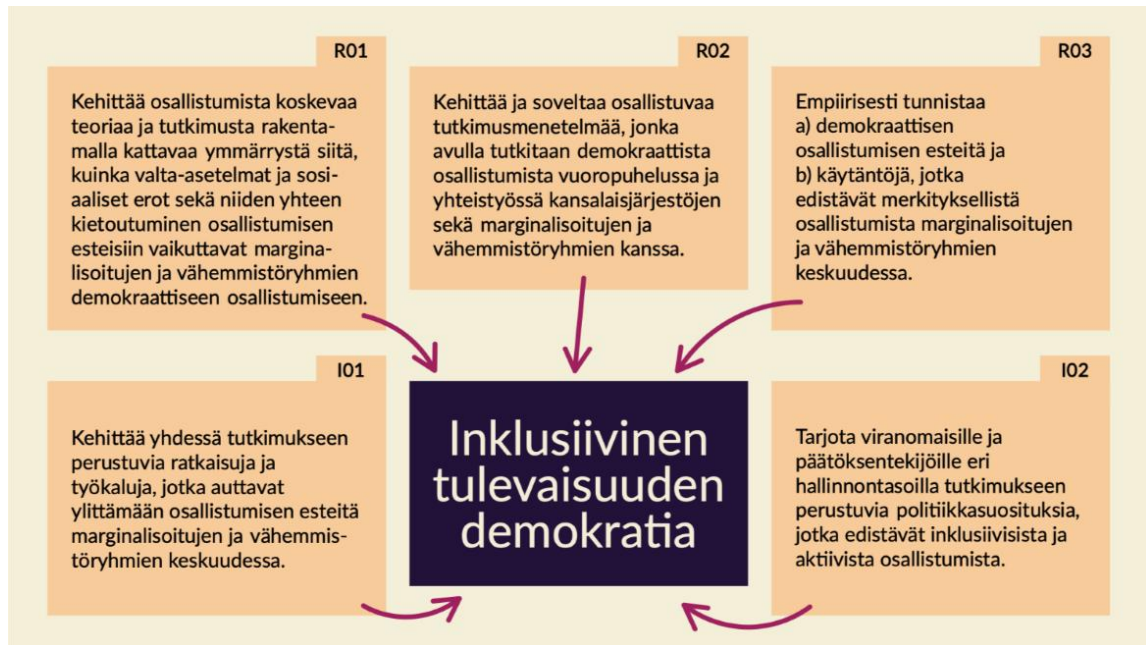
OBaMa-hanke pyrkii siihen, että suomalainen demokratia olisi moniäänisempää ja inklusiivisempää. Edistääkseen tätä tavoitetta OBaMa pyrkii osallistumiseen liittyvän eriarvoisuuden vähentämiseen (a) tutkimalla yhdessä marginalisoitujen ja vähemmistöryhmien kanssa demokraattisen osallistumisen esteitä, ja (b) kehittämällä ratkaisuja osallistumisen esteiden ylittämiseksi yhdessä niiden kanssa, joita esteet koskettavat.

OBaMassa uskomme, että osallisuutta syntyy vain osallistumisen kautta – siksi ratkaisuja kehitetään yhdessä marginalisoitujen ja vähemmistöryhmien kanssa. Olemme sitoutuneet toteuttamaan ja kehittämään tutkimusstrategiaa, joka perustuu kanssatutkimukseen ja demokraattisen osallistumisen esteiden ylittämiseen tähtäävien ratkaisujen yhteiskehittämiseen. Näemme myös tieteen ja tutkimuksen osallistumisen osana demokraattista osallistumista.

OBaMa-hanke on asettanut viisi tutkimus- ja vuorovaikutustavoitetta (Kuva 1.), joiden avulla pyrimme siihen, että demokratiamme on tulevaisuudessa moniäänisempi ja inklusiivisempi ja edistävät näin OBaMan yhteiskunnallisia vaikutuksia (1–5 vaikutusta) kohti monimuotoisempaa (moniäänisyys ja näkemysten monimuotoisuus) ja inklusiivisempää tulevaisuuden demokratiaa.

Kuva 1. OBaMan tutkimus- (RO) ja vuorovaikutustavoitteet (IO)

K

2.2.1. OBaMa-hankkeen kontribuutio Strategisen tutkimuksen neuvoston Demokratia-ohjelman vaikuttavuustavoitteisiin

DEMOC-ohjelman hankkeet kokonaisuutena pyrkivät puolustamaan ja kehittämään demokraattista järjestelmää. Hankkeet etsivät ratkaisuja demokraattisen osallistumisen ja moniäänisyyden tukemiseen. Hankkeissa selvitetään demokratian tilaa ja kehitetään menetelmiä, joiden avulla voidaan lisätä osallisuutta, uskoa ja luottamusta demokratiaan ja sen instituutioihin demokratian vahvistamiseksi ja sen uhkien torjumiseksi.

Taulukko 1. OBaMa hankkeen kontribuutio DEMOC-ohjelman tavoitteisiin

DEMOC-ohjelman tavoitteet	OBaMa-hanke
Demokratian haavoittuvaisuuksien ja uhkien selvittäminen, vuoropuhelu sidosryhmien kanssa haasteista sekä halutusta kehityksen suunnasta.	Esim. eriarvoisuusdialogit yhteis-kehittämiskumppanien kanssa
Kansalaisten, poliitikkojen ja hallinnon edustajien demokratia- ja osallisuus-käsitysten tutkiminen ja tiedon välittäminen sidosryhmille niiden vaikutuksista demokraattiaan.	Esim. kysely- ja kanssatutkimus sekä näistä viestiminen yhdessä kumppanien sekä muiden yhteistyötahojen kanssa
Osallistumisen esteiden systemaattinen kartoitus.	Esim. eriarvoisuusdialogit ja kyselytutkimus
Uudenlaisten osallistumisen käytänteiden kehittäminen ja jalkauttaminen yhteiskunnan eri osa-alueilla ja tasoilla.	Esim. tulevaisuusdialogit yhteis-kehittämiskumppanien kanssa ja kanssatutkimus

Yhteiskunnallisen tietoisuuden ja tiedon lisääminen teknologian, materiaalsen ja informaatioympäristön sekä osallistuvan demokratian käytänteiden vaikutuksesta demokratiakehitykseen.	Esim. läpi hankkeen tapahtuva tiedeviestintä yhteistyössä hankkeen tutkimus- ja kehittäiskumppanien kanssa
Osallisuuden ja osallistumisen vahvistaminen kestäväällä, politiikkaprosseihin ja päätöksentekoon vaikuttavalla tavalla.	Esim. Kanssatutkimus ja ratkaisujen yhteiskehittäminen; politiikka-suositukset.
Demokratian rapautumisen estäminen ja demokratiaan sitoutumisen vahvistaminen. Polarisaation, marginalisaation ja muiden demokratian uhkien torjunta. Demokraattisen moniäänisyyden lisääminen yhteiskunnan eri osa-alueilla.	Hankkeen toteutus kokonaisuudessaan

3. Tutkimuksen nykytila (state of the art)

OBaMa kontribuoi kolmeen osallistumista koskevaan tutkimuskeskusteluun. Hanketta kehystää keskustelu osallistumisen ja kuulumisen kokemuksen välisestä yhteydestä. (1) OBaMa tarkastelee sitä, miten kokes tunnustuksen puutteesta vaikuttaa eri tavoin marginalisoitujen ryhmien osallistumiseen, sekä sitä, miten arjen kansalaisuus linkittyy institutionaaliseen politiikkaan. Vaikka on olemassa enenevässä määrin tutkimusta myös erilaisista vähemmistöryhmistä, OBaMassa pystymme tarkentamaan yhtäältä eri ryhmien osallistumisen esteiden erityispiirteisiin ja ryhmien välisiin eroihin, ja toisaalta tunnistamaan vähemmistöasemaan kytkeytyviä yleisiä esteitä.

(2) OBaMa osallistuu poliittista edustusta koskevaan tutkimuskeskusteluun. Aiempi tutkimus eri ryhmien osalta on epätasaista – esimerkiksi seksuaalivähemmistöjä on tutkittu enemmän kuin vammaisten poliittista edustusta. Hanke tarkastelee edustusta sekä ryhmäkohtaisesti että poikkileikkaavasti, edistäen laajempaa ymmärrystä poliittisesta representaatiosta.

(3) OBaMa osallistuu osallistuvaa demokratiaa koskevaan tutkimukseen ja tutkimukseen perustuvaan kehittämistyöhön, erityisesti tarkastellen osallistumismenetelmien (esim. osallistuva budjetointi, kansalaispaneelit) vaikutuksia yhdenvertaisuuteen ja inklusiivisuuteen. Tutkimus täydentää hajanaista näyttöä eri vähemmistöryhmien näkökulmista ja analysoi, ovatko kehittämistoimet todella tuottaneet osallistumismahdollisuuksia ja inklusiivista demokratiaa. Hanke edistää intersektionaalista lähestymistapaa osallistuvan demokratian tutkimuksessa.

4. Monitieteinen yhteistyö

OBaMa ammentaa useasta monitieteisestä tutkimustraditioista, joita yhdistää eriarvoisuuden empiirinen ja teoreettinen tutkimus:

yhteiskuntatieteellinen vammaistutkimus, sukupuolentutkimus, maahanmuuttotutkimus, eriarvoisuustutkimus, yhteiskunnallinen oikeustutkimus ja soveltava sosiaalityön tutkimus. Tutkimustiimissä on sosiologiaan, sosiaali- ja kulttuuriantropologiaan, sosiaalipolitiikkaan, oikeustieteeseen, viestintään, poliittiseen historiaan ja kasvatustieteeseen liittyvää asiantuntemusta.

Hankkeen tutkimusasetelma, jonka ytimessä on osallistumisen ja kuulumisen välisten yhteyksien tarkastelu, tuo yhteen erityisesti demokratiapolitiikan (DP), yhdenvertaisuuspolitiikan (YP) ja sosiaalipolitiikan sektorit (SP). Olemme kiinnostuneita, miten ihmisten yhteiskunnallinen asema, sisältäen elinolot (SP) ja syrjinnän/kuulumisen kokemukset (YP) vaikuttavat marginaalisoiduissa ja vähemmistö asemassa olevien ihmisten osallistumiseen (DP).

DEMOC-ohjelma tarjoaa tutkimusyhteistyömahdollisuuksia erityisesti demokraattisten innovaatioiden tutkimuksen ja kehittämisen (STRONG ja MaterialDemocracy -hankeet). OBaMan eriarvoisuusdialogeissa tulemme tuottamaan tietoa olemassa olevien innovaatioiden toimivuudesta eri vähemmistöryhmille, mitä voidaan varmasti hyödyntää kehittämistyössä. Yhteistyö mahdollistaa myös hyödyntää STRONGin asiantuntemusta ko. datan analyysissä sekä hankkeessa toteutettavan kyselytutkimuksen valmistelussa. Myös MaterialDemocracy-hankkeen tavoite vahvistaa osallisuutta ja kehittää innovatiivisia osallistumismuotoja luo synergiaa ja yhteistyömahdollisuuksia.

OBaMan asiantuntemus vähemmistöjen asemasta ja osallistumisesta tukee koko DEMOC-ohjelmaa. Hanke tuottaa tietoa siitä, miltä suomalainen demokratia näyttää vähemmistöasemista käsin ja millaiset ratkaisut edistävät inklusiivisuutta ja millaiset esteet puuttuvat demokratiaa koskevasta tilannekuvastamme. Yhteistyömme muiden hankkeiden kanssa rikastuttaa tutkimusta molemmin puolin ja tarjoaa uusia näkökulmia. Voimme tarjota muille asiantuntemustamme erityisesti vähemmistönäkökulmaan liittyen ja vastaavasti yhteistyö ohjelman muiden hankkeiden kanssa vahvistaa ja syventää meidän osaamistamme, erityisesti demokratiateorioiden ja erilaisista osallistamisen menetelmistä käytävän ajankohtaisen tutkimuskeskustelun osalta. Mahdollisuuksia tällaiselle ristiinpölyttämistä luovat ohjelman yhteiset tilaisuudet (esim. Demokratiakorjaamot, konsortiojohtajien tapaamiset) ja yhteisten julkaisujen työstäminen esim. politiikkasuositusten muodossa.

5. Vuorovaikutus ja vaikuttavuuden edistäminen

OBaMassa yhteiskunnallinen vuorovaikutus ja vaikuttavuus on rakennettu sisään kaikkeen tutkimus- ja vuorovaikutustoimintaan. Vuorovaikutustyön keskeinen osa on uuden tiedon ja tutkimukseen perustuvien ratkaisujen yhteiskehittäminen yhdessä kehittämiskumppaneiden ja marginalisoituja ja vähemmistöryhmiä edustavien kanssatutkijoiden kanssa. Myös tutkimustuloksista ja uusista ratkaisuista viestitään yhdessä sidosryhmien kanssa.

Maksimoidakseen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden OBaMa tekee yhteistyötä useiden sidosryhmien kanssa, joita ovat: (a) tutkimukseen osallistuvien ryhmien edustajat ja näiden ryhmien kanssa työskentelevät

organisaatiot (eli kanssatutkimuskumppanit); (b) julkisen ja kolmannen sektorin valittujen ryhmien ja demokratian parissa työskentelevät ammattilaiset ja viranomaiset (eli yhteiskehittämiskumppanit); (c) viranomaiset ja päätöksentekijät eri tasoilla (eli yhteistyökumppanit).

OBaMan sidosryhmät osallistuvat aktiivisesti tutkimukseen, ratkaisujen kehittämiseen ja tiedon levittämiseen. Kanssatutkimuskumppanit (a) ovat mukana tutkimuksen suunnittelussa ja toteutuksessa, ratkaisujen yhteiskehittämässä ja tulosten jalkauttamisessa omiin yhteisöihinsä. Yhteiskehittämiskumppaneiden (b) kanssa järjestetään dialogeja osallistumisen esteiden tunnistamiseksi ja ratkaisujen kehittämiseksi. Viranomaiset ja päätöksentekijät (c) tukevat tulosten käytäntöön viemistä. OBaMa ylläpitää jatkuvaa vuoropuhelua sidosryhmiensä kanssa ja järjestää vuosittain 1-2 kaikkille yhteistä tapaamista.

OBaMan tutkimus- ja kehittämistyön tuloksena syntyy sidosryhmien kanssa yhdessä toteutettuun tutkimukseen perustuvia ja yhdessä kehitettyjä konkreettisia menetelmiä, ohjeistuksia ja suosituksia, joiden avulla voidaan tukea heikommassa asemassa olevien ryhmien demokraattista osallistumista ja vähentää osallistumisen eriarvoisuutta.

DEMOC-ohjelman hankkeilla on monia yhteisiä sidosryhmiä, kuten julkisen hallinnon organisaatiot, poliittiset toimijat, järjestöt, kansalaisyhteiskunnan edustajat ja media. OBaMa-hankkeen erityisvahvuutena on sen tiivis yhteistyö vähemmistö- ja yhdenvertaisuuskysymysten parissa toimivien tahojen kanssa (erilaiset valtuuskunnat, järjestöt). Tämä asema voi tukea myös muiden hankkeiden vaikuttavuutta. OBaMa puolestaan voi sisarushankkeidensa avulla vahvistaa keskusteluyhteyttä esim. oikeusministeriöön, jolla on keskeinen tehtävä seurata ja edistää osallistumisoikeuksien toteutumista. OBaMa voi myös hyötyä näiden muiden hankkeiden yhteyksistä valtakunnalliseen mediaan OBaMan tutkimustulosten ja yhteiskehitettyjen ratkaisujen levittämiseksi entistä laajemmille yleisöille. DEMOC-hankeet voivat toteuttaa myös yhdessä esim. ministeriövierailuja, joissa demokratian tilasta voidaan viestiä suoraan päätöksentekijöille.